

Фіксація інформації для міжнародного кримінального переслідування: кишеньковий poradnik для журналістів

Міжнародні злочини

Геноцид

Будь-яка з п'яти перелічених дій (вбивство, заповідання тяжких тілесних ушкоджень або психічного розладу, насильницька передача дітей, запобігання дітонородженню або створення умов життя, розрахованих на повне або часткове фізичне знищення групи), вчинена з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку.

Злочини проти людяності

Певні тяжкі злочини проти однієї або декількох осіб, вчинені як частина широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти будь-якого цивільного населення.

Основними видами злочинів, що лежать в їх основі, є вбивства, насильницькі зникнення, примусове переміщення, сексуальне насильство, тортури та переслідування (жорстоке дискримінаційне порушення основоположних прав людини).

Воєнні злочини

Серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, такі як:

- злочини проти осіб, які не беруть або припинили участь в бойових діях;
- напади на захищені об'єкти, включно з тими, які позначені емблемами, що визначені Женевськими конвенціями;
- діяння, які не продиктовані воєнною необхідністю (такі як напади на цивільне населення, розграбування або руйнування цивільного майна);
- заборонені форми бойових дій (наприклад, застосування розривних куль або отруйних газів або використання "живих щитів").

Приклади міжнародних злочинів проти журналістів і ЗМІ

Напади

Умисний напад на журналістів або інших цивільних осіб, які не беруть безпосередньої участі в бойових діях

Умисний напад на інфраструктуру ЗМІ або інші цивільні об'єкти (такі, що не є військовими об'єктами)

- Застосовується лише в тому випадку, якщо об'єкт не був перетворений на військовий об'єкт (що може статися, наприклад, якщо офіс ЗМІ був захоплений збройними силами).

Непропорційні напади

- Може включати напади на військові об'єкти, коли випадкові пошкодження цивільних об'єктів (наприклад, майна, що належить ЗМІ), поранення або загибель цивільних осіб (включно з журналістами) або шкода навколишньому середовищу є надмірними.

Злочини проти майна

Розграбування майна (заволодіння майном з особистих мотивів)

- Абсолютно заборонено.

Руйнування, привласнення або захоплення цивільного майна

- Заборонене, якщо тільки не продиктоване воєнною необхідністю.

Злочини проти особистої свободи і свободи пересування

Захоплення заручників, насильницькі зникнення, незаконна депортація, передача або ув'язнення журналістів чи інших цивільних осіб

- В деяких випадках затримання і переміщення цивільного населення дозволене міжнародним гуманітарним правом, через що значення має контекст.

Переслідування як злочин проти людяності

Грубі обмеження основоположних прав на дискримінаційній підставі (наприклад, на підґрунті політичних переконань, статі чи національності)

- Деякі репресії проти журналістів можуть бути кваліфіковані як переслідування за політичними переконаннями.
- Як і інші злочини проти людяності, це має бути частиною широкомасштабного або систематичного нападу на цивільне населення.

Насильство або жорстоке поводження

Примушування журналістів до участі у військових операціях проти власної країни

Жорстокі форми насильства та жорстокого поводження, такі як катування, багато видів сексуального насильства та навмисні вбивства

Виявлення потенційно важливої інформації про напади

- Чи були люди або будівлі поблизу використані у військових цілях, або чи могли вони бути обґрунтовано сприйняті за військові об'єкти?
- У випадку нападів на журналістів, чи була чітко визначена їхня роль як журналістів/медіа (наприклад, за допомогою маркування на куртках або транспортних засобах)?
- Чи були підстави для підозри, що якась із використаних видів зброї належить до заборонених?
- Чи є підстави вважати, що напад був невибірковим? Якщо ви знайшли уламки зброї, будьте обережні, не торкайтеся потенційно небезпечних частин, натомість їх краще сфотографувати, розташувавши поруч інший впізнаваний предмет (наприклад, руку), щоб показати масштаб. Також має значення будь-яка інформація про контекст, в якому була використана зброя (наприклад, чи була місцевість густонаселеною або малолюдною).
- Якої шкоди було завдано цивільній інфраструктурі, цивільному населенню або навколишньому середовищу? Чи не виглядає вона надмірною порівняно з будь-якою військовою перевагою, яку було або могло бути отримано в результаті нападу? Чи була завдана шкода військовим об'єктам (якщо такі були)?
- Чи були вжиті перед нападом якісь заходи перестороги для зменшення ризиків для цивільного населення – такі, наприклад, як спостереження за місцевістю або попередження про необхідність евакуації цивільного населення?
- Чи є ознаки того, що жертви могли бути обрані ціллю атаки через їхні особливі характеристики (наприклад, стать або журналістську діяльність)?
- Чи є інформація про те, які особи або військові підрозділи можуть нести відповідальність за напад (наприклад, на основі їхнього одягу або уніформи, зброї, яку вони використовували або імен окремих солдатів)?

Види доказів для доведення міжнародних злочинів

- **Прямі докази:** докази, які демонструють, що стався злочин – такі як труп цивільної особи з летальними кульовими пораненнями;
- **Докази причетності:** докази, що свідчать про осіб, які можуть бути відповідальними за злочин - такі як фото, які демонструють, що окремий боєць або військовий підрозділ був присутнім в певній місцевості в певний час;
- **Контекстуальні докази:** докази, які підтверджують висновок про вчинення злочину, наприклад, використання зброї невибіркової дії в густонаселеному цивільному районі.

Ключові елементи, які визначають допустимість інформації

- **Належність:** допомагає довести або поставити під сумнів факт, який має значення у справі, наприклад, елемент правопорушення або доказ захисту;
- **Достовірність:** правдоподібність інформації, яка визначається на підставі можливості верифікації, автентичності та доказової цінності;
- **Відсутність впливу на неупередженість:** інформація не повинна недобросовісно впливати на особу, яка має ухвалювати рішення. Щоб уникнути випадків, коли докази виключаються на цій підставі, корисно зібрати різні види інформації, що підтверджує один і той самий факт.

Основні поради щодо збирання та збереження інформації

- Пам'ятайте про своє законне право захищати свої джерела і не розголошувати конфіденційні свідчення.
- Отримайте інформовану згоду перед опитуванням свідків і жертв міжнародних злочинів. Це включає оцінку того, чи здатна особа дати інформовану згоду, для чого можуть мати значення вік або травми.
- Оцініть, чи не завдасть збір інформації додаткової шкоди, особливо при взаємодії з вразливими особами.
- Знімаючи фото чи відео, використовуйте спеціалізовані програми, як-от ProofMode або eyeWitness to Atrocities.
- Не допускайте випадкового видалення метаданих електронних файлів, наприклад, при завантаженні відео на сайти соціальних мереж.
- Прагніть контролювати ланцюжок відповідальності за збереження доказів (chain of custody) щодо будь-якої зібраної інформації.
- Намагайтеся збирати допоміжну інформацію, приміром, письмові описи того, де і коли ви робили фотографії/відео, а також хто з третіх осіб, де і коли надав вам інформацію.
- Переконайтеся, що інформація захищена та впорядкована, і вживайте заходів для мінімізації ризиків для безпеки, наприклад, шляхом:
 - зберігання інформації в зашифрованому форматі;
 - видалення/приховування файлів з/на вашому пристрої;
 - шифрування/анонімізації/видалення імен контактів для їхнього захисту;
 - надійного архівування доказів, в ідеалі - на зовнішньому жорсткому диску та/або в хмарному сховищі.

Для отримання додаткової інформації, будь ласка, відвідайте наш вебсайт:

<https://www.law-democracy.org/live/>

Повний текст посібника доступний за посиланням:

<https://www.law-democracy.org/live/wp-content/uploads/2023/09/>

[Manual.War-Crimes.Final_.Ukr_.pdf](#)